

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Vitruvius Itervm Et Frontinus

Vitruvius

Florentiae, 1513

De sacrarum aediu[m] compositione, & symmetriis, & corporis humani
mensura. Cap. I.

urn:nbn:de:hbz:466:1-12979

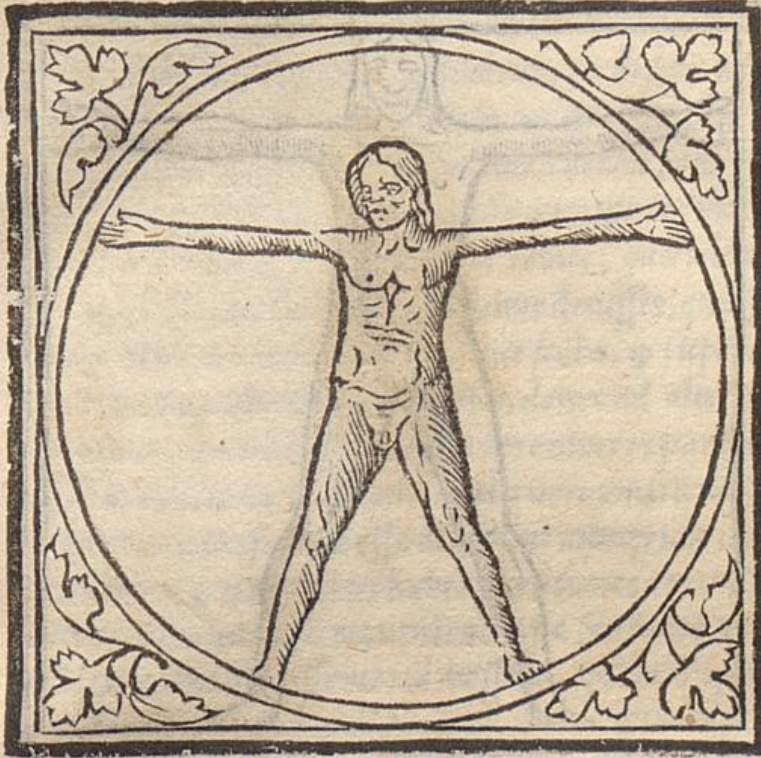
ceptis editis ostēdam nostrā scientiā uirtutem. Itaq; Imperator in primo uolumine tibi de arte, & quas habeat ea uirtutes, quibusq; disciplinis oporteat eē auctū architectum exposui, & subiecta causas, quid ita earū oporteat eum esse peritum, rationesq; summā architecturæ p̄tione distribui, finitionibusq; terminari. Deinde, quod erat primum & necessarium, de moenibus quemadmodum eligantur loci salubres rationibus explicui, uentiq; qui sint & e quibus regionibus singuli sp̄rent deformationibus grammicis ostendi, platearumq; & uicorum, uti emendatæ fiunt distributiones in moenibus docui, & ita finitionē primo uolumine constitui. Item in secundo de materia quas habeat in operibus utilitates & quibus uirtutibus ē natura rerum est comparata peregi, nunc in tertio de decorum immortalium ædibus sacris dicam, & uti oporteat perscriptas esse exponam.

De sacrarum ædium compositione & symmetriis & corporis humani mensura. Caput. I.

AEdium compositio constat ex symmetria, cuius rationem diligentissime architecti tenere debent. Ea autem pariter à proportione, quæ græcæ αἰχλοτία dicitur. Proportio est rata partis membrorum in omni opere totiusq; commodulatio, ex qua ratio efficitur symmetriarum. Nāq; non potest ædes ulla sine symmetria atq; proportione rationem habere compositionis, nisi uti ad hominis bene figurati membrorum habuerit exactam rationem. Corpus enim hominis ita natura compositū, uti os capitis à mento ad frontem summam & radi

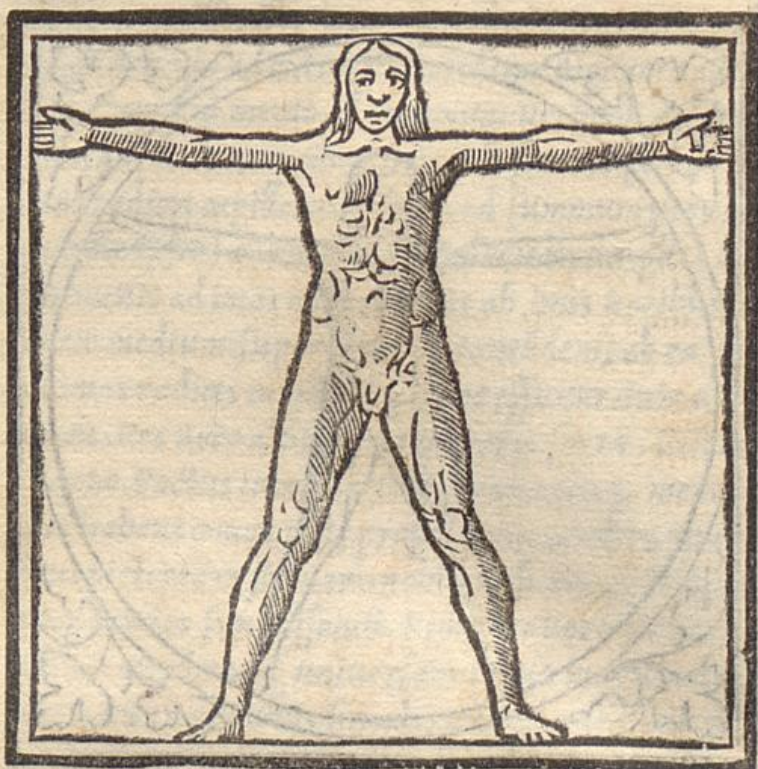
LIBER

ces imas capilli esset decimæ partis. Item manus palma ab articulo ad extremum medium digitum tantūdem. Caput à mento ad summum uerticem octauæ, Tantūdem ab ceruicibus imis. Ab summo pectore ad imas radices capillorum sextæ, ad summum uerticem quartæ. Ipsius autem oris altitudinis tertia pars ē ab imo mento ad imas nares, nasus ab imis naribus ad finem medium superaliorum tantūdem, ab ea fine ad imas radices capilli, ubi frons efficitur, item tertiæ partis. Pes uero altitudinis corporis sextæ, Cubitus quartæ, Pectus item quartæ, Reliqua quoq; membra suos habent commensus proportionis, quibus etiā antiqui pictores & statuarii nobiles usi magnas & infinitas laudes sunt assecuti. Similiter uero sacrarum ædium membra ad uniuersam totius magnitudinis summam ex partibus singulis conuenientissimum debent habere commensuum responsum. Item corporis centrum medium naturaliter est umbilicus. Namq; si homo collocatus fuerit supinus manibus & pedibus pansiis circūq; collocatum centrum, in umbilico eius, circūagendo rotundationem utrarumq; manuum & pedum digiti linea tangentur.

Non minus quemadmodum schema rotundationis
 in corpore efficitur. Item quadrata designatio in eo
 inuenitur. Nam si à pedibus imis ad summum caput
 mensurabitur, eaq; mensura relata fuerit ad manus
 passas, inuenietur eadem latitudo, uti altitudo, quæ
 admodum area, quæ ad normam sunt quadrata.

F. ii

Ergo si ita natura composuit corpus hominis, uti p
 portionibus membra ad summam figuram eius
 respondeant, cum causa constituisse videntur antiqui,
 ut etiam in operum perfectionibus singulorum mem
 brorum ad uniuersam figuræ speciem habeant com
 mensus exactiorem. Igitur cum in omnibus operibus
 ordines traderent, id maxime in ædibus deorum, in
 quibus operum laudes & culpæ æternæ solent perma
 nere, Nec minus mensurarum rationes, quæ in omni
 bus operibus videntur necessariæ esse, ex corporis me
 bris collegerunt, uti digitum, palmum, pedem, cubitum,
 & eas distribuerunt in perfectum numerum, quem
 græci Τέλειον dicunt. Perfectum autem antiqui in

stituerunt numerum, qui decem dicitur, namq; ex ma-
 nibus denarius digitorum numerus, ex digitis uero
 palmus, & ab palmo pes est inuentus. Sicut autem in
 utrisq; palmis ex articulis ab natura decem sunt per-
 fecti, ita etiam Platoni placuit esse cum numerum ea-
 re perfectum, q̄ ex singularibus rebus, quæ μὲν α-
 δες apud græcos dicuntur, per fitur decussis, quæ si-
 mulac undecim aut duodecim sunt factæ, q̄ supera-
 uerint, non possunt esse perfectæ, donec ad alterum
 decussum peruenerint. Singulares enim res particu-
 laræ sunt eius numeri, Mathematici uero contra dispu-
 tantes ea re perfectum esse dixerunt numerum, qui
 sex dicitur, q̄ is numerus habet partitiones eorum ra-
 tionibus sex numero conuenientes, sic sextantē unū,
 trientem duo, semissem tria, bessem, quem δὲ μοι-
 ρον dicunt, quatuor, quintarium, quem τὸ εὐτὸς μοι-
 ρον dicunt, quinq; perfectum sex, Cum ad supputa-
 tionem crescat, supra sex adiecto asse εἰς φικτόν, cum
 facta sunt octo, quod est tertia adiecta, tertiariū, qui
 εἰς τριτοῦς dicitur, dimidia adiecta cum facta sunt no-
 uem, sesquialterum qui διμῖολιος appellatur, dua-
 bus partibus additis & decussi facto, besalterū, quem
 εἰς ἰδὲ μοιρῶν uocitant, in undecim numero q̄ adie-
 cti sunt quinq; quintarium, quod εἰς ἰδὲ εὐτὸς μοι-
 ρον, Duodecim autem q̄ ex duobus simplicibus nume-
 ris est effectus διτὸ λαοῖων α. Non minus etiam q̄
 pes hominis altitudinis sextā habet partem, ita etiā
 ex eo quod per fitur pedum numero, corpus his sex
 altitudinis terminando eum perfectum constituerūt,
 cubitumq; animaduertent ex sex palmis constare dē

LIBER

gitisq; uigintiquattuor. Ex eo etiam uidetur ciuitates
 graecorum fecisse, uti quemadmodum cubitus est sex
 palmorum, ita in drachma quoq; eo numero uteren-
 rentur. Ille enim aereos signatos (uti asses) ex aequo
 sex quos obolos appellant, quadrantesq; obolorum,
 quae alii dichalca nonnulli trichalca dicunt, pro digi-
 tis uigintiquattuor in drachma constituerunt. Nostrum
 autem primo decem fecerunt antiquum numerum, &
 in denario denos aereos asses constituerunt, & ea re
 compositio nummi ad hodiernum diem denarii no-
 men retinet, etiamq; quartam eius partem quod effi-
 ciebatur ex duobus assibus & tertio semisse sesterti-
 um uocitauerunt. Postea quoniam animaduenterunt
 utrosq; numeros esse perfectos & sex, & decem, utros-
 q; in unum coniecerunt & fecerunt perfectissimum de-
 cussissexis. Huius autem rei authorem inuenerunt pe-
 dem. E cubito enim cum dempti sunt palmi duo, relin-
 quitur pes quattuor palmorum, Palmus autem habet
 quattuor digitos, ita efficitur uti habeat pes sexdecim di-
 gitos, & totidem asses aequius denarius. Ergo si con-
 uenit ex articulis hominis numerum inuentum esse,
 & ex membris separatis ad uniuersam corporis spe-
 ciem ratae partis commensus fieri responsum, relin-
 quitur ut suscipiamus eos, qui etiam aedes deorum im-
 mortalium constituentes ita membra operum ordina-
 uerunt, ut proportioibus & symmetriis separatae at-
 q; uniuersae conuenientes efficerentur eorum distri-
 butiones. Aedium autem principia sunt, e quibus con-
 stat figurarum aspectus, & primum in antis quae grae-
 ce $\nu\alpha\lambda\sigma\ \delta\upsilon\ \tau\omega\alpha\ \delta\tau\alpha\sigma\ \iota$ dicitur, deinde prostylos, am

phiprostylos, peripteros. pseudodipteros, dipteros, hypethros. Horum exprimuntur formationes, his rationibus. In antis erit ædes, cum habeat in fronte antas parietum, qui cellam circūcludunt, & inter antas in medio columnas duas supraq; fastigium symmetrica ea collocatum, quæ in hoc libro fuerit perscripta. Huius autem exemplar erit ad tres fortunas, ex eribus, quod est proxime portam collinam.

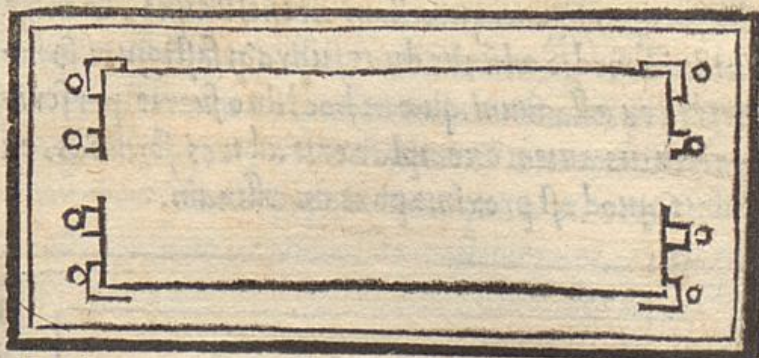
Prostylos omnia habet, quemadmodum in antis, columnas autem contra antas angulares duas supraq; epistilia, quemadmodum & in antis & dextra ac sinistra in uersuris singula, Huius exemplar est in insula tiberina in æde Iouis & fauni.

LIBER

Amphiprostylos omnia habet ea, quæ prostylos, prætereâq; habet in postico ad eundem modum columnas & fastigium.

Peripteros autem erit, quæ nabebit in fronte & postico senas columnas in lateribus cum angularibus undenas, ita ut sint hæ columnæ collocatæ, ut intercolumnii latitudinis interuallum sit à parietibus circum ad extremos ordines columnarum, habeatq; ambulatio nem circa cellam ædis, quemadmodû est in porticu Metelli, Iouis statoris, Hermodi, & ad Mariana honoris & uirtutis sine postico à Mutio facta.

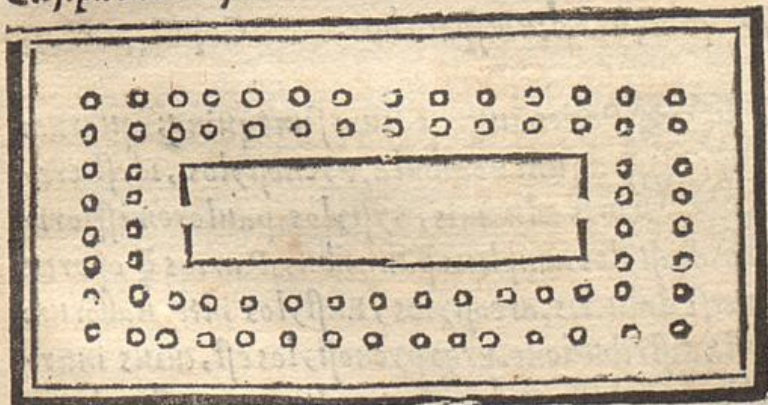

Pseudodipteros autem sic collocatur, ut in fronte & postico sint columnæ octonæ, in lateribus cum angularibus quindenæ. Sunt autem parietes cellæ cõtra quæ

ternas colūnas medianas in fronte & postico, ita duorum intercolumniorum & imæ crassitudinis columnæ spatium erit à parietibus circa ad extremos ordines columnarum. Huius exemplar Romæ nõ est, sed Magnesiæ Dianæ Hermogenis alabandi & Apollinis amneste facta.

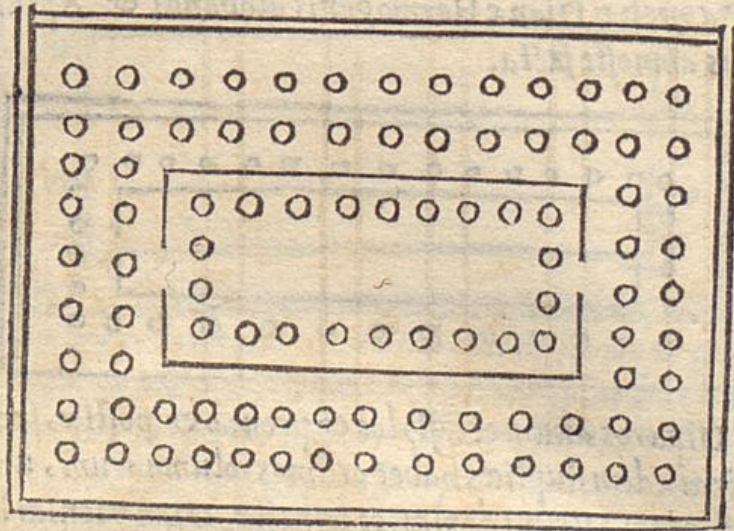
Dipteros autem octastylus & pronaos & postico, sed circa eadem duplices habet ordines columnarum, uti est aedes Quirini dorica, et Ephesiæ Dianæ ionica à Ctesiphonte constituta.

Hypethros uero decastylus est in pronaos & postico, Reliqua omnia eadem habet, quæ dipteros, sed interiore parte columnas in altitudine duplices remotas à parietibus ad circuitionem (ut porticus) peristylorum, Mediũ autem sub diuo est sine tecto, aditus q̄

LIBER

ualuarum ex utraq; parte in pronao & postico. Hu-
ius autem exemplar romæ non est, sed Athenis octa
stylos & in templo Iouis olimpii.

De quinque ædium speciebus. Caput. II.

Pecies autem ædium sunt quinque, quarum
ea sunt uocabula, Pycnostylos, idest cre-
bris columnis, Systylos, paulo remissiori-
bus, diastylos, amplius patentibus, Rarius q̄ oportet
inter se diductis, areostylos, Eustylos interuallorum
iusta distributione. Ergo pycnostylos est, cuius inter-
columnio unius & dimidiatæ columnæ crassitudo in-
terponi potest, quemadmodū est diui Iulii, & in Cæ-
saris foro Veneris, & si quæ aliæ sic sunt compositæ.